

POZSONYI NORBERT

SZEMÉLYI KÁLMÁN

(1884–1946)

I. Életrajz

Horváth Barna, a szegedi M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának (a továbbiakban: Kar) dékánja, 1938 szeptemberében, a tanév első rendes kari tanácsi ülésén meleg szavakkal köszöntötte az akkor 54 éves, egykori budapesti ügyvédet és nyugalmazott jogakadémiai tanárt, *Személyi* Kálmánt mint a Római Jogi Tanszék frissen kinevezett nyilvános rendes egyetemi tanárát. E tanulmány alapvető célkitűzése, hogy a terjedelmi korlátok szabta keretek között ismertesse *Személyi* Kálmán szakmai pályafutásának fontosabb állomásait, felvázolja a jogi felsőoktatásról vallott elveit és elképzeléseit, valamint tömören bemutassa e művelt romanista (valamint magánjogász) tudományos hagyatékát.

Személyi Kálmán a dualizmus korában – 1884. január 19-én – egy középpolgári értelmiségi családban született Nagyváradon. Édesapja a nagyváradi királyi jogakadémia statisztika professzora,¹ míg édesanyja a nagyváradi polgári leányiskola igazgatónöje volt.² A középiskolai tanulmányait a nagyváradi Premontrei Főgimnáziumban végezte (jeles eredménnyel), majd felsőfokú képzése a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen folytatódott, ahol 1906-ban „jogtudori oklevelet” szerzett.³ Az 1906/07. évi tanévet állami ösztöndíjjal Berlinben töltötte, ahol magánjogi és római jogi⁴ tárgyu előadásokat hallgatott.⁵

¹ PÓLAY 1986, 569. p.

² MNL-CSML-VIII.4.b.31.1347-1937/8. számú iratcsomóban elfekvő iratok között – egyebek mellett – feltehető *Személyi* Kálmán által az egyetemi tanári pályázati kérelemhez írt és csatolt önéletrajza. Ezúton is szeretném megköszönni *Vajda* Tamás egyetemi levéltárvezető úrnak a levéltári kutatómunkámhoz nyújtott nélkülözhetetlen segítségét.

³ MNL-CSML-VIII.4.b.31.1347-1937/8.

⁴ A levéltári iratok között (MNL-CSML-VIII.4.b.31.1347-1937/8.) elfekszik még *Személyi* Kálmán *Hóman* Bálint kultuszministerhez írt pályázati kísérőlevele is, amelyben említést tesz arról, hogy a Berlinben töltött éve alatt a jogi romanisták közül *Kipp* és *Seckel* professzorok előadásait hallgatta. Érdemes itt megjegyezni, hogy a miniszterhez írt levelében 1905/06. tanévet jelölte meg külföldi ösztöndíjának időpontjaként, míg életrajzában 1906/07. évi tanévet írja. Tekintettel arra, hogy *Személyi* Kálmán a doktori oklevelét 1906-ban szerezte meg a budapesti egyetemen, a miniszterhez írt levélben a hivatkozott évszám minden valószínűség szerint csak gépelési hiba lehet.

⁵ MNL-CSML-VIII.4.b.31.1347-1937/8.

A jogi praktikum teljesítését követően 1908-ban ügyvédi vizsgát tett, majd egy szűk évtizedig e hivatásrend tagjaként ügyvédi gyakorlatot folytatott Budapesten.⁶ 1915-ben azonban ügyvédi tevékenységét szüneteltette, mivel nyilvános rendkívüli tanárnak nevezték ki szülővárosában, a nagyváradi Királyi Katolikus Jogakadémiára.⁷ Ezekben a nagyváradi években – 1919. július hó 1. napján – szerezte meg egyetemi magántanári képesítését a pozsonyi Erzsébet Tudományegyetemen.⁸ A sors azonban alig egy éven belül újra visszavezette őt a gyakorló jogászok világába, ugyanis a trianoni békeszerződés megkötését követően (1920-ban) visszatért a magyar fővárosba, ahol ismét ügyvédi tevékenységbe kezdett.⁹

Az ügyvédi hivatás gyakorlása mellett azonban a jogi felsőoktatás univerzumától sem szeretett volna teljesen eltávolodni, ezért már 1921. május hó 25. napján római jog tárgykörből a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen egyetemi magántanári habilitációt szerzett,¹⁰ miként a pályázathoz csatolt életrajzában írja: „[m]egélhetősi gondjai¹¹ dacára főiskolai tanári és tudományos irodalmi tevékenységét is folytatta.”¹²

Személyi Kálmán számára egy évvel később ismét reális lehetőségként merült fel, hogy újra jogakadémiai tanári kinevezést kaphasson, mégpedig Kecskemét városában. Életének ezt az epizódját a *Kecskeméti Közlöny* 1922. évi április 9-ei – vasárnapi – lapszámának hasábjai így őrizték meg számunkra: „[(...) sajnálattal búcsúzott az igazgatótanács jogakadémiánk jeles tanárától, az egyetemi tanárrá kinevezett dr. Marton Gézától. Tanszéke betöltése tárgyában az akadémiai tanács, a tanári kar javaslatának elfogadásával, azt az indítványt fogja a városi közgyűlés elé terjeszteni, hogy ezen tanszék dr. Személyi Kálmán nagyváradi menekült kir. kath. jogakadémiai tanár meghívása által töltsék be, aki [...] műveiben már eddig is jeles irodalmi tevékenységet fejtett ki. Dr. Személyi 1915 óta a nagyváradi kir. kath. jogakadémia tanára, 1920-ban a megszálló románok elől menekült. Az igazgatótanácsot s a tanári kart a jelölés illetően megejtésénél az a megfontolás is vezette, hogy a jogakadémiánkon annak jelenlegi szervezetében fennállása óta jogszokássá vált a tanszékek közül bizonyos számnak róm. kath. vallású tanárok általi betöltése, s mivel dr. Személyi Kálmán katolikus, sőt egy régi híres katolikus jogakadémiának volt a tanára, az ő megválasztása által a hagyományos szokásoknak a legmegfelelőbbben lehet eleget tenni.”¹³ *Személyi* azonban nem vette át a kecskeméti jogakadémián megüresedett római jogtanári katedrát, minden valószínűség szerint ennek oka a fővárosban kialakuló ügyvédi klientúrájában, valamint abban kere-

⁶ MNL-CSML-VIII.4.b.31.1347-1937/8. *Személyi* Kálmán *curriculum vitae*jében írja: „Ugyanebben az évben [ti. 1908-ban – a szerző] dr. Nagy Dezső ügyvéd, egyetemes konvent és dunamelléki egyházkerületi ügyész irodájába lépett be mint irodavezető és ebben az állásban egészen dr. Nagy Dezsőnek 1913-ban bekövetkezett haláláig működött.”

⁷ MNL-CSML-VIII.4.b.31.1347-1937/8.

⁸ Szegedi Tudományegyetem Évkönyve 1945–46. 10. p.

⁹ *Személyi* így ír erről az időszakról (MNL-CSML-VIII.4.b.31.1347-1937/8.): „1920 őszén az akkor Budapesten működő kolozsvári Tud. Egyetemhez kapott beosztást, de az első létszámcsökkentés folytán végelbátás alá vonták és nyugdíjazták 76 P havi nyugdíjjal.”

¹⁰ Szegedi Tudományegyetem Évkönyve 1945–46. 10. p.

¹¹ E fordulat *Személyi* Kálmán részéről semmiképpen nem tekinthető „önsajnálatnak”, sokkal inkább egyszerű ténymegállapításnak, figyelemmel arra, hogy 1914-ben kötött házasságából született hat gyermek édesapja volt.

¹² MNL-CSML-VIII.4.b.31.1347-1937/8.

¹³ *Kecskeméti Közlöny* 1922. április 9-ei lapszám, 2. p.

sendő, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetemen 1923/24-es¹⁴ tanévtől kezdődően előadásokat és gyakorlatokat tartott római jogi tárgykörből. Fél évtizeddel később, az 1928/29-es tanévtől kezdődően – *Szentmiklósi Márton*¹⁵ megbetegedését követően – a „II. római jogi tanszék” helyettesi teendői ellátásával volt megbízva.¹⁶

Kiss Albert¹⁷ 1937. július 1-jén bekövetkezett halálával a szegedi Római Jogi Tanszék (a továbbiakban: Tanszék) vezetői pozíciója megüresedett. A Kar 1937 őszen *Menyhárh* Gáspár elnökletével egy *ad hoc* bizottságot hozott létre a Tanszék betöltésének előkészítése céljából, amelynek tagjai – az elnök mellett – *Erek*y István, *Iványi* Béla, *Túry* Sándor Kornél és *Balás* P. Elemér nyilvános rendes egyetemi tanárok voltak.¹⁸ A Kari Tanács arról is határozott, hogy a Tanszék betöltéséig a helyettesítési feladatokat *Túry* Sándor Kornél – a kereskedelmi és váltójog tanára – látja el.¹⁹

Az 1938. január 28. napján megtartott kari ülésen *Túry* Sándor Kornél – mint a fent említett *ad hoc* bizottság felkért előadója – a számításba jöhető jelöltek munkásságának ismertetését követően *Személyi* Kálmán „meghívására” („*Ruf*”) tett javaslatot.²⁰ A Kari Tanács a javaslat megvitatását követően – „*Személyi* tudományos munkásságának elismerése mellett”²¹ – nyilvános pályázat kiírása mellett döntött, amelyet a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1938. március 2-án, 19.212-1938.IV. szám alatt tett közzé.²²

E felhívásra – a megjelölt beadási határidőn belül – két pályázati anyag érkezett. Az egyik *Személyi* Kálmántól, a másik pedig *Sztehlo* Zoltántól,²³ a Miskolci Jogakadémia akkori nyilvános rendes tanárától. A pályázati kérvényeket rangsoroló kari bizottság állásfoglalása alapján első helyen *Személyi* Kálmán, míg második helyen *Sztehlo* Zoltán jelölésére és ily módon való felterjesztésére tett javaslatot, amelyet a Kar ülése *Személyi* esetében egyhangúlag, *Sztehlo* vonatkozásában pedig szavazattöbbséggel elfogadott.²⁴ *Menyhárh* Gáspár – a bizottság elnöke – az állásfoglalás indokolásaként kifejtette: „Dr. *Személyi* Kálmán tudományos működése nagy tudományos felkészültséget, alapos, széleskörű jogi és történeti tudást tüntet fel. Eddigi irodalmi munkásságainak egyike-másika maradandó nyereségét jelenti hazai irodalmunknak. A tudomány iránti szeretete kétségen felül álló. Éppen ezért alapos a feltevés, hogy férfikorának teljességében egye-

¹⁴ MNL-CSML-VIII.4.b.31.1347-1937/8.

¹⁵ VLADÁR 1997, 73. p. így idézi fel *Szentmiklósi* Márton alakját: „Szentmiklósi professzor [...] jó megjelenésű, rideg, száraz embernek látszott. Szürke jaquette szabású öltözetében állva prelegált páthosz nélkül. Előadása egyszerű, tiszta, világos, méltó komoly tárgyához.”

¹⁶ MNL-CSML-VIII.4.b.31.1347-1937/8.

¹⁷ Kiss Albert munkásságához összefoglalóan lásd MOLNÁR 1999, 4–5. pp.

¹⁸ A m. kir. Ferenc József Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának 1937. évi október hó 24-én tartott II. rendes ülése jegyzőkönyvének IV. pontja.

¹⁹ Uo.

²⁰ A m. kir. Ferenc József Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának 1938. évi január hó 26-án tartott V. rendes ülése jegyzőkönyvének VII. pontja.

²¹ A hivatalos (végleges) jegyzőkönyvnek ez a félmondata azért érdekes, mert az ülés eredeti jegyzőkönyvét (MNL-CSML-VIII.4.b.30.700-1937/8.) *Túry* Sándor Kornél saját kézírásával akként záradékolta, hogy csak abban az esetben írja alá azt, ha a hivatkozott szövegrész a végleges iratba belekerül.

²² A kiírás szerint a pályázatokat 1938. április 9. napjáig kellett benyújtani a Kar Dékáni Hivatalához.

²³ *Sztehlo* életéhez és munkásságához lásd legújabban SÁNDOR 2011, 645–650. pp.; BAJÁNHÁZY 2020 (megjelenés alatt)

²⁴ A m. kir. Ferenc József Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának 1938. évi május hó 31-én tartott IX. rendes üléséről felvett jegyzőkönyv I. pontja.

temi katedrára jutva s ilykép[pen] megszabadulva a létért folytatott küzdelem mindennapos gondjaitól, az eddiginél is fokozottabb mértékben fogja erőit és tehetségét a tudományos kutatásnak szentelni. Minderre való tekintettel azt állítani, hogy kinevezése a római jogi tanszékre Jog- és Államtudományi Karunk színvonalának fenntartása érdekében kívánatosnak mutatkozik.”²⁵

A m. kir. Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium 25.980/1938.IV. számú átiratával a Kart arról tájékoztatta, hogy a kormányzó „1938. évi július hó 28-án kelt legfelsőbb elhatározásával” *Személyi* Kálmánt nyilvános rendes egyetemi tanárnak nevezte ki. Míként *Pólay* Elemér írja, „élete nagy vágya, hogy tudományos munkásságát ismét katedrán folytathassa,”²⁶ az 1938/39-es tanév első félévétől beteljesült, amikor is megkezdhette egyetemi tanári működését Szegeden.²⁷ Az Egyetem közössége nagyon gyorsan befogadta az új professzorát, ezt bizonyítja az is, hogy *Személyi* Kálmánt az 1942/43-as tanévben a Kar dékánjává választották.²⁸ A történelem azonban ez alkalommal sem volt kegyes hozzá és nem hozott nyugodt éveket *Személyi* életében: a Kar tanszékei 1940. október 19-től Kolozsvárott működtek, majd a II. világháború lezárását követően az Egyetem ismét visszatelepült Szegedre, ahol – meglehetősen zord körülmények között²⁹ – 1945 novemberében indulhatott meg újra az oktatás (viszont ekkor *Személyi* egészségi állapota sajnos már megroppant).³⁰

Alig nyolc hónappal később – 1946. augusztus 13-án – *Személyi* Kálmán fájóan korán, életének 63. évében elhunyt. Az egyik korabeli szegedi napilap 1946. augusztus 17-én megjelent számában az alábbi tudósítás olvasható: „Kedden, hosszú betegség után Szentesen meghalt dr. *Személyi* Kálmán egyetemi tanár, a római jog professzora és a Szegedi Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának prodeánja. Temetése augusztus 16-án volt a szentesi katolikus temetőben. Az egyetemi tanács, valamint a Jog- és Államtudományi Kar nevében dr. Schneller Károly dékán, az ifjúság nevében Magyar Pál joghallgató búcsúztatta. Az engesztelő szentmiseáldozatot ma szombaton reggel 8 órakor mutatják be a Szegedi Fogadalmi Templomban”.

²⁵ A m. kir. Ferenc József Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának 1938. évi május hó 31-én tartott IX. rendes üléséről felvett jegyzőkönyv V. pontja.

²⁶ PÓLAY 1986, 569. p.

²⁷ A korabeli tanrendet fellapozva azt is megtudhatjuk, hogy *Személyi* Kálmán szegedi lakása a felsővárosi Tímár u. 12. szám alatt volt (A Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem tanrendje az 1938/39. tanév második félévére, Szeged 1939, 44. p.).

²⁸ PÓLAY 1986, 569.p.

²⁹ A Szegedi Népszava 1945. november 18-ai számában így tudósít a Kar helyzetét illetően: „A kultuszminiszter leirata alapján a Szegedre megérkezett jog- és államtudományi professzorok szombaton megtartották a kar alakuló ülését. Dékánnak dr. Schneller Károlyt, prodekánnak dr. *Személyi* Kálmán ny. r. tanárokat választották. Az előadásokat keddtől kezdve a nőgyógyászati klinika fűthető előadótermében folytatják és december 5-én fejezik be.”

³⁰ MOLNÁR 1999, 3. p.

II. Tudományos munkásság

Személyi Kálmán egy olyan korszakban művelte (oktatta és kutatta) a római jogot, amelyről Pólay Elemér azt írja, hogy a jogi romanisztikára Magyarországon is komoly veszélyt jelentett a nemzeti szocialista jogfelfogás terjedése,³¹ mivel annak „hazai hívei” célul tűzték azt, hogy a római jogot – mint főkollégiumot – száműzik a jogi felsőoktatásból.³² Az ilyen és ehhez hasonló felvetésekkel szemben Vladár Gábor – kir. kúriai tanácselnök, későbbi igazságügyi miniszter – az 1936 decemberében megrendezett Országos Felsőoktatási Kongresszuson elmondott előadásában így foglalt állást: „[a]zok a kívánságok, amelyek a római jog tanításának visszaszorítása iránt merültek fel, alkalmasint a Németországban lábra kapott jelszavas divatból táplálkoznak. [...] Ehelyett [ti. a római jog helyett – a szerző] azonban valami mást keresni vagy mást csinálni arra a célra, hogy a jogászokat a jog rendszerébe bevezessük, úgy tűnik fel nekem, mintha [...] a nyelvtudományt nem a görögön, a latinon és a kiművelt nagy élőnyelveken, hanem az eszperantón akarnók tanítani.”³³ Mindenesetre még e vészterhes időkben sem sikerült a római jognak a jogi képzésben betöltött szerepét elsúlytalanítani, bizonyítja ezt az a tény is, hogy e tárgyat – mind a jogakadémiákon, mind pedig az egyetemeken – továbbra is kötelezően heti nyolc órában kellett előadni.³⁴

A törvényeket ismerni vágyó ifjúság tanítása, megalapozott jogi gondolkodásra való nevelése mindenkor komoly egyéni és társadalmi felelősséget rótt és ró a képzésben közreműködő oktatókra. E felelőség súlyával kapcsolatban Személyi az alábbi – mind a mai napig igen aktuális – gondolatokat fogalmazta meg: „[a] jogászképzés nem a jogászok külön ügye, hanem az egész társadalom és az állam egyik nagy problémája. Nem közömbös senkire nézve sem az, hogy a jogászok milyen általános műveltséggel és milyen szakszerű kiképzéssel lépnek az életbe.”³⁵ E gondolat elvi magja – hivatásrendi sikorra vetítve – Vladárnál is megjelenik, aki azt írja, hogy „[c]sak széleskörű általános műveltséggel és a tudomány mélyebb rétegeiben gyökerező jog tudása és az ebből táplálkozó jogérettel felszerelve ülhet biztosan bírói székében a bíró.”³⁶ Személyi Kálmán ennek a „szakszerű kiképzés”-nek az egyik fundamentumát és garanciáját a jogtörténeti szemlélet kialakításában látta. Ebből következően élesen szembehelyezkedett azzal a felfogással, amely a római jogot pusztán a magánjog propedeutikai stúdiumának tekintette. Hangsúlyozta, hogy a modern intéció-tankönyvek az egyes jogintézmények fejlődéstörténetét tárgyalják, „mert céljuk már nem az, ami a római írók institutioinak volt a célja: az érvényben lévő jog tanulásához bevezetést adni, hanem jogtörténeti előtanulmányt”³⁷ nyújtani a joghallgatók számára.

³¹ KOSCHAKER 1958, 311. p. mutat rá az 1920. február 24-én kiadott nemzeti szocialista pártprogram 19. pontjára, amely szerint: „[w]ir fordern Ersatz für das der materialistischen Weltordnung dienende römische Recht durch ein deutsches Gemeinrecht.”

³² PÓLAY 1972, 17. p.

³³ VLADÁR 1937, 258. p. és 259-260. pp.

³⁴ Személyi Kálmán római jogi előadásai tanrendileg például az 1938/39. tanév második félévében keddtől péntekig délelőtt 8 órától 10 óráig voltak rögzítve (A Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem tanrendje az 1938/39. tanév második félévére 1939, 8. p.).

³⁵ SZEMÉLYI 1932a, 31. p.

³⁶ VLADÁR 1997, 274. p.

³⁷ SZEMÉLYI 1932b, 6. p.

Mindezek alapján *Személyi* a római jogot olyan „jogtörténeti értéknek”³⁸ tekintette, amelynek évezredekben át fejlődő szabályai oly mértékben beivódtak az európai magánjogi gondolkodásmód szövetébe, hogy e történeti fejlődés ismerete nélkül szinte lehetetlen lenne az alapvető (polgári jogi) jogintézmények valóságos mélységeinek feltárása. Erre a gondolatra alapozva fejtette ki azt a meggyőződését, hogy „*a jogászképzés színvonalának leszállítása nélkül ki nem küszöbölhető helyzet, hogy a jogászképzés alapját és gerincét a jogtörténeti tárgyak képzik.*”³⁹

Személyi Kálmán e vezérgondolat szem előtt tartásával írta meg kétkötetes *Római jog* címet viselő művét. *Pólay* megfogalmazása szerint, „ha Marton Géza római jogi tankönyve hazánkban »a tankönyv« volt, úgy elmondhatjuk, hogy *Személyi* [...] Római jog-a »a kézikönyv« a magyar romanisták számára.”⁴⁰ *Személyi* tankönyve didaktikai felépítését tekintve a BGB hatálybalépése után Németországban kialakult „római jogi tankönyvtípus”⁴¹ szerkezeti sablonját követi. Ez a „tankönyvtípus” két irányból közelít a római jog felépítményéhez: egyrészt a történet oldaláról (*Geschichte*), amely magában foglalja a római alkotmánytörténetet, a jogforrások, valamint a római jog Iustinianus utáni – tág értelemben vett – továbbélésének történeti bemutatását, másrészt pedig az egyes jogintézmények dogmatikai elemzésének irányából (*System*).⁴²

Személyi a tankönyve lelegején „*Tudományos és irodalmi segédeszközök a római jog tanulmányozásához*” cím alatt gazdag, válogatott magyar és idegen nyelvű bibliográfiát kínál a római jogot mélyebben megismerni vágyó hallgatói számára. Az I. kötet szerkezetiileg öt részre tagozódik, ezek: a jogszabálytan (I.), a római alkotmány és a jogforrások története (II.), az alanyi magánjog és a jogalany (III.), a jogszerzés tényállásairól (IV.), valamint a perjog (V.) címet viselő fejezetek. A II. kötet pedig a dologi jogi (VI.), a kötelmi jogi (VII.), a családi jogi (VIII.) és az öröklési jogi (IX.) részeket foglalja magában. A mű „*Bevezetés. Institutio, pandekta*” címet viselő részében *Személyi* rögzíti: az elmúlt évtizedekben a tudományos érdeklődés középpontjában a klasszikus római jog állt és e körben értékes munkákkal gazdagodott a modern jogirodalom,⁴³ mindent egybevetve azonban ő inkább a iustinianusi jog tárgyalását részesíti előnyben. Indokolásában rámutat: bár a klasszikus római jog rekonstruálását célzó tudományos művek „*nagy jelentőségű jogtörténeti tanulmányok, de a közvetlen források hiánya miatt az anyag teljes kifejtéséig nem juthatnak, eredményeik sokszor vitathatók.*”⁴⁴

Tekintettel arra, hogy a magyar jogi romanisztikában – miként *Pólay* írja – „az interpolációs kutatómódszer zászlóvivője”⁴⁵ *Személyi* Kálmán volt, ezért nem meglepő, hogy a tankönyvében e tudományos metódus prizmáján keresztül igyekszik a római jog anyagát a hallgatói elé tárni.⁴⁶ A tankönyv legnagyobb érdeme talán az, hogy *Személyi*

³⁸ PÓLAY 1972, 10. p.

³⁹ SZEMÉLYI 1932a, 32. p.

⁴⁰ PÓLAY 1986, 570. p.

⁴¹ PÓLAY 1972, 9. p.

⁴² Uo.

⁴³ SZEMÉLYI 1932b, 6. p.

⁴⁴ Uo. 7. p.

⁴⁵ PÓLAY 1972, 14. p.

⁴⁶ STEIN 2005, 170. p. rámutat arra, hogy a „két világháború közötti időszakot az interpoláció utáni »vadászat« uralta.” Meg kell említeni azonban, hogy *Személyi* Kálmán sosem esett bele az ún. „*Interpolationenjagd*” csapdájába,

az egyes jogintézmények tárgyalását követően összeveti azok római jogi konstrukcióját a nyugat-európai magánjogi kódexek – valamint a magyar Magánjogi törvényjavaslat (a továbbiakban: Mtj.) – vonatkozó szabályaival, és ezáltal – mint Pólay írja – „széles magánjogi látókört biztosított az anyagban elmélyülő hallgatóknak.”⁴⁷ E módszer hasznosságának igazolása céljából – kiragadott példaként – vessünk egy pillantást Személyinek az elbirtoklás intézményéhez fűzött lakonikus megjegyzéseire: „[a]z osztrák jog a Justinianus-féle 30 évi (s jogi személyek ellen 40 évi) elbirtoklást jogcím kimutatása nélkül ingóra és ingatlanra is fenntartja (Optk. 1477. §), egyébként rövidebb elbirtoklási időt követel jogcím kimutatása és jóhiszeműség mellett (Optk. 1460-71. §§). A francia jog még szorosabban követi a római jogot, ingatlanra inter praesentes 10, inter absentes 20 éves elbirtoklás jogcím és jóhiszeműség mellett: francia c. c. 2265. art. A BGB elejti a jogcím követelményét az ingó elbirtoklására, s csak jóhiszeműség hiánya zárja ki az elbirtoklást (937. §). Mtj. 603. § 32 éves elbirtoklást biztosít annak, aki nem bűncselekménnyel vagy tilos önhatalommal szerezte az ingó dolgot, Mtj. 604. § 3 éves elbirtoklást annak, aki hibás jogcímet mutat ki, de jóhiszemű.”⁴⁸ Az ilyen és ehhez hasonló kompilációk római jogi tananyagba való beiktatásának utilitása elvitathatatlan!

Személyi másik – az oktatásban való hasznosulást célzó – munkája az 1941-ben Kolozsvárott kiadott *Szemelvények és feladatok a római jogi gyakorlatokhoz* című szöveg-, valamint jogesetgyűjteménye. E „kis könyv” elkészítésének okát abban jelölte meg, hogy ekkor közeledni látszott annak az elképzelésnek a megvalósulása, amely szerint minden joghallgató számára kötelezővé válik a gyakorlatokon való részvétel és ez aktuálissá tette egy megfelelő segédeszköz előkészítését.⁴⁹

A műben – fejezeti tagolás nélkül – 50 pontban vannak forrásszövegek és konstruált jogesetek felvéve, ez azonban semmiképpen nem jelenti azt, hogy ezek összeállítása során a szerző ne követett volna egy logikai vezérfonalat. Ha alaposabban szemügyre vesszük a textusok jogi tartalmát, úgy kirajzolódik előttünk az a logikai lánc, amelyre Személyi az egyes szövegeket felfűzte: 1-12. pontok a jogforrások, 13-17. pontok a jog- és cselekvőképesség, 18-20. pontok a jogügylettan, 21-31. pontok a dologi jog, 32-42. pontok a kötelmi jog, míg a 43-50. pontok az öröklési jog tárgykörébe esnek.

A gyűjteménybe szereplő szövegek – genesisüket tekintve – meglehetősen heterogén képet mutatnak. Egyrésztől olvashatók benne eredeti forrásszövegek (irányított kérdésekkel és magyarázatokkal), amelyek alkalmasak arra, hogy a hallgatók az ún. exegetikus módszer alapjait elsajátíthassák (pl. 31. pont⁵⁰). Az eredeti latin szövegekhez a szerző nem mellékel magyar fordítást (kivéve az 1. pontot⁵¹), ugyanis Személyi – megalapozott – véleménye szerint a fordítások nem pótolhatják az eredeti szöveg olvasását.⁵² Másrésztől a mű tartalmaz olyan konstruált jogeseteket is, amelyek *Digestá*ban található kázusokon alapulnak. Ebben az esetben Személyi módszere az, hogy a forrás-

erre tekintettel helytállóan jegyzi meg MOLNÁR 1999, 6. p., hogy e tankönyv egyes részei még a mai napig is használhatók az oktatásban.

⁴⁷ PÓLAY 1972, 15. p.

⁴⁸ SZEMÉLYI 1932c, 34–35. pp.

⁴⁹ SZEMÉLYI 1941, 3. p.

⁵⁰ D. 7,1,12,5.

⁵¹ Iust. Inst. 1,1,1–4.

⁵² SZEMÉLYI 1932a, 37. p.

ból kiemeli a „vegytisztá” tényállást és a jogi problémát, míg a hallgatóitól azt várja, hogy erre a problémára jogilag adekvát választ keressenek. Majd második lépésként az eredeti szöveg ismertetésével lehetővé teszi a hallgatósága számára, hogy az általuk ki-munkált jogi megoldást és okfejtést összevehetessék a római jogtudós döntésével (pl. 30. pont⁵³). Továbbá e tansegédletben olvashatók olyan fiktív – *Személyi* megfogalmazása szerint „iskolaszagú”⁵⁴ – jogesetek, amelyek a megtanult anyag megértését, elmélyítését célozzák (pl. 22. pont⁵⁵), valamint – igen szellemes módon – olyan esetek is, amelyek alapját modern kori jogvitákból kiemelt tényállások adják (pl. 26. pont⁵⁶).

Halála előtt a *Római jogi szakszótár*⁵⁷ című művén dolgozott, amely sajnos csonka alkotás maradt.

Személyi Kálmán didaktikai munkássága áttekintésének lezárásaként érdemes még röviden említést tenni a *Parthenon* V. füzetének hasábjain 1932-ben megjelent *Jogászképzés és klasszikus műveltség* című írásáról, amely tulajdonképpen apológia a középiskolai klasszikus nyelvek oktatása mellett. E tanulmányának végső konklúziója szerint: „*latinul nem tudóknak s a klasszikus műveltség alapelemei nélkül jelentkezőknek jogot tanítani nem lehet, mert be-lőlük csak jogi iparosokat nevelhetnénk, de nem jogászokat.*”⁵⁸

Személyi Kálmán didaktikai munkássága mellett kiemelt figyelemre érdemes tudományos irodalmi tevékenysége is, amely mind a római jog, mind pedig a magyar magánjog területére kiterjedt. Az adott keretek között meddő lenne az a vállalkozás, amely *Személyi* valamennyi tudományos írásának bemutatását célozná, ezért e tanulmány által érintett munkák körét kizárólag monográfiái rövid ismertetésére korlátozom.

Menyhárth Gáspár – mint a „római jogi tanszék betöltésének előkészítésére kiküldött bizottság” elnöke – a bizottsági szakvéleményben (javaslatban) a következőképpen összegzi *Személyi* munkásságának eszenciáját: „*Személyi* Kálmán tudományos munkálkodását általában a problémák meglátására való képesség, igen nagy tárgyismeret, erős dogmatikai készség, a modern magánjogi fejlődés élénk figyelemmel kísérése jellemzi, ami megnyilatkozik abban, hogy különös előszeretettel fordulván az újabb magánjogi dogmatika nem egy kérdése és problémája felé. Igyekszik azokat a belső összefüggéseket felderíteni, amelyek a modern magánjogi könyvek egyes fontos intézményei és a római

⁵³ *Személyi* a D. 8,3,31 fragmentumból meríti a tényállást.

⁵⁴ SZEMÉLYI 1941, 5. p.

⁵⁵ Többek között *Személyi* e pontban olyan kérdéseket tesz fel a hallgatóinak, hogy a római jogi birtoktan szabályai alapján ki a birtokosa például „a város piacterén helypénz ellenében felállított vásáros bódénak” vagy „annak a tankönyvnek, amelyet vizsgára való készülés céljából a diák már előzőleg vizsgát tett barátjától elkér.”

⁵⁶ Ebben a pontban például egy – a 19. század legvégén (1899-ben) – Hamburgban megtörtént esetet mutat be. Ennek tényállása szerint „A” meghívta „B”-t vacsorázni egy előkelő étterembe, ahol „B” osztrigát rendelt, majd „B” az egyik osztrigahéj feltörését követően annak belsejében egy értékes igazgyöngyöt talált. Ezt követően heves jogvita alakult ki az igazgyöngy jogi sorsát illetően: tulajdoni igényt támasztott „A”, aki az osztrigát megrendelte és a vacsorát kifizette; „B”, aki az igazgyöngyöt találta; „C” – mint az étterem tulajdonosa –, aki arra hivatkozott, hogy a vendégei kizárólag az éttermi szolgáltatásra szerződtek, csak azért fizettek, így semmi joguk az igazgyöngyöz. Majd „D” – mint az a halkereskedő, akitől „C” az osztrigát vette – lényeges tévedés címén megtámadta a közte és „C” között létrejött adásvételi szerződést és kérte az eredeti állapot helyreállítását.

⁵⁷ PÓLAY 1986, 570. p. így ír *Személyi* e munkájáról: „[u]tolsó műve a »Római jogi szakszótár« sajnos korai [...] halála miatt már nem jelenhetett meg, de publikálása még ma is segítséget nyújtana a romanisták számára (MTA Könyvtár, Kézirattár, Ms 10 300. sz. alatt)”.

⁵⁸ SZEMÉLYI 1932a, 42. p.

jog között jogfejlődéstani szempontból fellelhetők. Ehhez képest tudományos működése nem szorítkozik a történelmi értelemben vett római magánjog tételeinek elemzésére, hanem kiterjed annak a hatásnak felderítésére is, amelyet a római jog a modern magánjogok egyes alapvető jogintézményeivel összefüggésben a mai jogfejlődésre gyakorolt.”⁵⁹

Első tudományos monográfiája 1915-ben – azaz: nagyváradi jogakadémiai tanárrá történő kinevezésének évében⁶⁰ – *A névjog. Tanulmány a személyiségi jogok köréből* címmel jelent meg Budapesten. *Menyhárh* Gáspár – mint magánjogász – a bizottsági vélemény ismertetése során így jellemezte ezt a művet: „[...] igen figyelmet érdemlő munka a »Névjog« című monográfia, amely tüzetesen foglalkozik a személyiségi jogok dogmatikai elemzésével s feldolgozza az idevágó külföldi és belföldi irodalmat. A tanulmány a személyiségi jognak mint az egyéniség legfontosabb javainak abszolút jelle-gű védelme érdekében önálló kategóriát kíván biztosítani a magánjogi rendszerben.”⁶¹

E monográfiában foglalt szellemi tartalom bizonyítja, hogy az ekkor 32. életévében járó *Személyi Kálmán* igen széleskörű és megalapozott római jogi, jogtörténeti és modern magánjogi műveltséggel volt felvértezve. A szerző a névjog – mint önálló alanyi jog tárgyalása előtt – részletesen foglalkozik a személyiség magánjogi védelmének történetével, a személyiségi jogok, valamint magának a személyiségnek a fogalmával. Fel-fogása szerint a személyiség kifejezés „a legfőbb életjavakat jelenti: az életet, becsü-le-tet, szabadságot, jelenti továbbá az egyénileg megkülönböztető jelleget. Helyesebben a személyiség mindezen legfőbb életjavak hordozóját jelenti, míg ezek egyenkint már a vizsgálódó elme által megkülönböztetett elemei a személyiségnek.”⁶² Rámutat arra, hogy „[f]undamentális jelentőségű a jogban, hogy a személyiség kellő védelemben részesül-jön. Hiszen ez az egész jogrendszer kiindulópontja; a jogalany kellő megvédése nélkül hiába építjük fel a jogok egész tömegét; hasonló volna ez egy épülethez, melynek fun-damentuma nincs megfelelő biztonsággal megépítve. [...] A személyiség biztosítása nél-kül ingatag a jog értéke is.”⁶³

A mű 2. fejezetében – „*A személyiség védelme a római jogban*” cím alatt – hangsú-lyozza, hogy a római jogban – annak ellenére, hogy bizonyos személyi „életjavak” (pl. becsület) védelme már megjelent – még anakronizmus lenne a modern értelemben vett személyiségi jogról beszélni, mivel e személyi javak átfogó magánjogi védelme még nem alakult ki.⁶⁴ E körben arra figyelmeztet, hogy „[a] római jog tanulmányozásánál lépten-nyomon fenyegető veszély, hogy a modern gondolatokat igyekszünk a források szövegébe belemagyarázni.”⁶⁵

Személyi kiemeli azt is, hogy a névjog bár nem a legjelentősebb személyiségi jogok körébe tartozik, azonban e terület vizsgálata nem mellőzhető, mivel „[a] személyiségi

⁵⁹ MNL-CSML-VIII.4.b.31.1347-1937/8.

⁶⁰ E ténnyel kapcsolatban jegyzi meg PÓLAY 1986, 569. p.: „[...] jogakadémiai tanárrá történt kinevezésekor tisztában van azzal, hogy a nagyváradi jogakadémia professzorának lenni – amelyen egy Balugyánszky Mihály, egy Karvassy Agoston, egy Kautz Gyula, sőt egy Hajnik Imre, egy Zsögöd (Grosschmid) Benő és egy Bozóky Alajos működtek – kötelez.”

⁶¹ MNL-CSML-VIII.4. b.31.1347-1937/8.

⁶² SZEMÉLYI 1915, 3. p.

⁶³ Uo. 4. p.

⁶⁴ Uo. 9–25. pp.

⁶⁵ Uo. 24. p.

*jogok – mint külön kategória – fogalmának kifejlődése a német jogirodalomban a névre vonatkozó szabályok feletti vitára vezethető vissza. A névjog tehát elsőbbséggel bír a személyiségi jogok között.*⁶⁶

A mű megjelenésének korszakában a magánjogtudomány szerepét alapvetően a kodifikált magánjog hiánya határozta meg.⁶⁷ Ebből következően – miként arra Menyhárd Attila is rámutat – „[a] jogtudomány egyik fő fókusza kodifikációs javaslatok megfogalmazására” irányult.⁶⁸ Ezzel a célkitűzéssel összhangban a szerző a monográfia közel egyharmadában a személyiségi jog elméletét és a magyar magánjogi rendszerbe való beilleszthetőségét tárgyalja,⁶⁹ majd a 8. fejezettől tér rá a névjog szűkebb területének a vizsgálatára. Alapvetően a természetes személyekre vonatkozó szabályozás elemzése alkotja a mű gerincét, azonban a szerző ezzel párhuzamosan nem mellőzi a jogi személyeket illető kérdések vizsgálatát sem. A természetes személyek kapcsán kiemeli: „[a] név nem része a személyiségnek, az rajta kívül áll. A név nem egyéniesít, mert az egyéniség nélküle is teljesen önálló és perfekt, hanem az egyéniség megjelölésére szolgáló eszköz.”⁷⁰ Mindent egybevetve megállapítható, hogy *A névjog. Tanulmány a személyiségi jogok köréből* című monográfiát mind a magánjogtörténet, mind a polgári jog művelői a mai napig haszonnal forgathatják.

Személyi Kálmán második monográfiájának témája a dologi jog területére esik és 1918-ban Nagyváradon jelent meg *Elidegenítés és rendelkezés. Római jogtörténeti és magánjogi tanulmány* címmel. A szerző a mű elején rámutat arra, hogy az „elidegenítés” (*alienatio*) fogalma sem a római forrásokban, sem a pandekta-irodalomban nem szilárdult „*intézményes jelentőségűvé*”, de ennek ellenére „*mégis végigvonul a források és a pandektairók jogi nyelvezetén éppúgy, mint a törvényalkotáson. Nélkülözhetetlen magánjogi fogalomná lett anélkül, hogy jelentése elfogadott határok közé szorult volna.*”⁷¹ Kifejti: a tudomány is inkább elhanyagolta az elidegenítés technikus meghatározását és ennek az lett a következménye, hogy „*mindvégig elmosódó határvonalú fogalom maradt.*”⁷² Személyi kiemeli azt is, hogy az újabb magánjogi kódexek és kódextervezetek a „*tágabb értelemben vett elidegenítés helyett*” a „*rendelkezés*” kifejezést alkalmazzák, ez pedig „*aktuálissá teszi ennek a fogalomképzésnek történeti és elméleti megalapozását.*”⁷³ A szerzőnek ebben a monográfiában a deklarált célkitűzése az volt, hogy a „*rendelkezés egységes fogalma a folyamatban lévő kodifikáció érdekében megalkottassék.*”⁷⁴

Személyi a műben lépésről lépésre kimutatja, hogy miért is tekinti a modern magánjogban használt „rendelkezés” (*Verfügung*) fogalmát a római jogi „elidegenítés” (*alienatio*) úgymond „leszármazójának”. E körben rámutat arra is, hogy „*a római forrá-*

⁶⁶ Uo. 40. p.

⁶⁷ MENYHÁRD 2015, 230. p.

⁶⁸ Uo.

⁶⁹ PÓLAY 1986, 569. p. erre tekintettel helytállóan mutat rá arra, hogy „[a] mű [...] messze túlterjed a névjog problematikáján, s a személyiség magánjogi védelmét *de lege ferenda* tárgyalja.”

⁷⁰ SZEMÉLYI 1915, 81. p.

⁷¹ SZEMÉLYI 1918, 3. p.

⁷² Uo. 4. p.

⁷³ Uo. 3. p.

⁷⁴ PÓLAY 1986, 569. p.

sok már annyira kiterjesztették egyes elidegenítési jogtételek alkalmazási körét, hogy minden szándékos magatartással előidézett jogvesztést *alienatio voluntariának* tekintették. A modern jog szükséglete azoknak a tényállásoknak kiválasztását igényli, amelyekben a szándékos magatartás a jog állagának vagy tartalmának bármilyen megváltoztatását vagy a jog átruházását vagy megszüntetését idézi elő. Ezek a tényállások képzik a »rendelkezést«. A római állásponttal szemben csupán a jog tartalmának megváltoztatása *novum*, a többi már benne volt az *alienatio* fogalmában.⁷⁵

A római jogi források elemzésén, valamint az *alienatio* és a rendelkezés fogalmának összevetésén túlmenően behatóan foglalkozik a rendelkezés jogtételeinek a modern (nyugat-európai) magánjogi törvénykönyvekben, illetőleg a magyar kódextervezetben való megjelenésével, fogalmi lehatárolásával is.

Személyi Kálmán harmadik monográfiája egy – a római jog kutatói számára a mai napig haszonnal forgatható – metodikai mű volt, amely 1929-ben Pécsen jelent meg *Az interpolatio kutatás módszere* címmel. A szerző kiemeli, hogy a „*gemeines Recht*” 1900-ig, a BGB hatálya lépéséig, élő jog volt, „de már a XIX. század derekán jelentkezik a törekvés a Justinianus előtti régebbi római jog tudományos kutatására, a 80-as évektől kezdődően pedig ez a törekvés a változtatások, az interpolatio kimutatásában erőteljesebben nyilvánul, az 1900 utáni római jogi irodalom csaknem kizárólag interpolatio problémákkal foglalkozik.”⁷⁶ Személyi Kálmán az interpolatio kutatás módszertanát teljes egészében magáénak vallja azzal, hogy a műben mindvégig hangsúlyozza, hogy az interpolatio kutatása semmiféleképpen nem lehet öncélú, így az csak úgy lehet értékes, „ha a római jogfejlődés történetéhez adatot szolgáltat.”⁷⁷ Személyi mint széles látókörű, megfontolt és mérsékelt jogtörténész azt is kiemeli: bár az interpolatio kutatás módszere az egyik legfontosabb, azonban közel sem az egyedüli módja a Justinianus előtti jogfejlődés feltárásának, ugyanis nem szabad elfeledkezni a jogi vonatkozású (ügyleti tartalmat rögzítő) gazdag epigráfiai, illetőleg papyrológiai forrásanyagról sem.⁷⁸

A szerző mindenekelőtt az *interpolatio* fogalmát tisztázza és felhívja a figyelmet ennek szűkebb és tágabb alkalmazási körére. Szűkebb értelemben véve *interpolatio*nak ugyanis csak azok a szándékos szövegmódosítások tekinthetők, amelyeket Justinianus kodifikációs bizottságának *compilato*rai eszközöltek, míg ehhez képest tágabb értelemben felfogott *interpolatio* alatt az eredeti szöveg bárminemű későbbi változását érteni kell.⁷⁹ Hangsúlyozza azt, hogy a valódi szöveg rekonstruálásához elengedhetetlenül fontos a tágabb értelemben vett *interpolatio* feltárása és ennek vizsgálata során alapvetően négy körülményt kell a kutatóknak szem előtt tartania. Mégpedig azt, hogy a szövegromlás (szövegváltozást) okozhatják elírási, másolási hibák, illetőleg egyes rövidítések helytelen feloldásából fakadó félreértelmezések, továbbá a klasszikus szövegekbe már a iustinianusi kodifikációt megelőzően belefoglalt glosszák, végül pedig a célzott (szándékos) szövegmódosítások.⁸⁰

⁷⁵ SZEMÉLYI 1918, 139. p.

⁷⁶ SZEMÉLYI 1929, 5. p.

⁷⁷ Uo. 55. p.

⁷⁸ Uo. 6–7. pp.

⁷⁹ Uo. 9. p.

⁸⁰ SZEMÉLYI 1929, 18–19. pp.

Személyi Kálmán műve nem maradt a magyar tudományos életben visszhang nélkül. *Buday* Gyula e munkáról írt recenziójában – a mű értékeinek elismerése és méltatása mellett – egyetlen kételyének adott hangot: „[n]em fogadhatjuk aggály nélkül szerzőnek azt a felfogását, hogy a klasszikus római jog előtérbe helyezi a jogpolitikai szempontokat és sokszor csak a postklasszikus interpolációk viszik be a forrásokba a jogdogmatikai magyarázatot [...] aggályosnak tartjuk az interpolációs kutatásnak azt az irányát, amely a római jog dogmatikai kiépítését bontogatni kezdi. A római jogot nem jogpolitikája, hanem jogdogmatikája miatt tanulmányozzuk [...] a római jogban keressük és találjuk meg a magánjog gerincét, mégpedig annak kifejeződött fogalmaiban, következetességében, évezredekkel dacoló ellenálló erejében, azokban az értékeiben, amelyek nem a korszerű gazdasági, társadalmi, politikai helyzetből, hanem azoktól függetlenül, sőt azok ellenére tartották meg helyüket az ókori, középkori és újkori jogban.”⁸¹ Erre a felvetésre (kritikára) *Személyi* 1939-ben úgy válaszolt, hogy szó sincs arról, hogy a római jog dogmatikájának elismert értékeit támadná, hanem „éppen ellenkezőleg ez a kutató módszer emelte ki a római jogot abból a helyzetből, amelyben a holt jog dogmatikája volt és tette az élő jog dogmatikájává, szükségképpen kapcsolatba hozván a fejlődés római szakaszát ugyanazon jogtételnek modern fejlődésével. Ez a kutató módszer a jogtételek statikus szemlélete helyébe a dinamikus szemléletet hozta, mert most már a jogtételeket nem bevégeztségükben, hanem fejlődésük termékeképpen szemléljük.”⁸²

Személyi Kálmán utolsó átfogó, monografikus jellegű munkája 1939-ben jelent meg Szegeden *Keresztény eszmék hatása a római kötelmi jog kifejlődésére* címmel. Ez a mű az Olaszországban kialakult, *Riccobono, Albertario, Biondi* (és más jelentős itáliai jogtudósok) nevéhez köthető tudományos irányzat magyarországi kivételének tekinthető. *Pólay* Elemér rámutat arra is, hogy ez a – *Notter* Antal mellett – *Személyi* által Magyarországon képviselt új kutatási súlypont nem csupán a vallási meggyőződésén alapult, hanem inkább egy „jól meggondolt [...] a római jog létét védő irányatról” van szó.⁸³ Bár – mint *Pólay* hangsúlyozza – a nemzeti szocializmus a kereszténységgel is szembefordult, azonban *Személyi* ennek ellenére úgy vélhette, hogy a római jog oktatásában a keresztény elemek kidomborítása potenciálisan megnehezítheti a római jog ellen támaszkodó szélsőségesek törekvéseit.⁸⁴

A szerző a mű elején kiemeli, hogy „hosszabb idő kell ahhoz, hogy belső áthasonulás történjék s a keresztény elvek és erkölcsi felfogás a magánjog intézményének sok évszázadon át kifejeződött szabályaiba is behatoljanak. [...] A vagyoni jogi forgalom joga, a dologi és a kötelmi jog kevésbé hívta ki az egyházatyák hitbuzgalmát, mint a jogalanyokra és a családjogi intézményekre vonatkozó jog.”⁸⁵ *Személyi* Kálmán – az olasz szerzők nyomán – a keresztény ideológia hatását igyekszik kimutatni – többek között – az adósok helyzetét enyhítő szabályok (ún. kíméleti idő, részletfizetési kedvezmények stb.), a rokontartás vagy éppen a joggal való visszaélés vonatkozásában.

⁸¹ BUDAY 1933, 205. p.

⁸² SZEMÉLYI 1939, 8. p.

⁸³ PÓLAY 1972, 18. p.

⁸⁴ Uo. 18. p.

⁸⁵ SZEMÉLYI 1939, 12. p.

Egy szorgalmas, munkával töltött küzdelmes személyes és szakmai életet a maga teljességében lehetetlen néhány oldalba beszorítani. A jelen sorok szerzőjének szándéka ennek az írásműnek az elkészítésével csupán arra irányult, hogy – mint „tanszéki le származó” – egy apró szellemi mécseset gyújtson Karunk egykori professzora, *Személyi Kálmán* életének és munkásságának emlékére. A tanulmány zárásaként pedig álljanak itt a szegedi római jogi iskola egy másik kiemelkedő tanáregyéniségének, *Pólay Elemér*nek⁸⁶ a gondolatai, aki 1988-ban így emlékezett *Személyi Kálmán*ra: „alakjának meg rajzolásánál nem mulaszthatjuk el hangsúlyozni a jogtudós, a gyakorló jogász, s a humanista embertípus minden pozitív tulajdonságának az összefonódását a kiváló tudós és didaktikus személyében. A gyakorlattól soha elszakadni nem akaró, nem tudó *iuris consultus*ról emlékezünk akkor, midőn életművét méltatjuk, s hangsúlyozzuk állásfoglalását: *a történeti fejlődés ismerete nélkül nincs jogtudás.*”⁸⁷

III. Fontosabb művei

Ideiglenes nőtartási követelés a férj szülei ellen. Jogtudományi Közlöny XLVIII. (1913) 207–209. pp.

A nő joga férje nevére. Magyar Jogélet VII. (1915)

A névjog. Tanulmány a személyiségi jogok köréből. Franklin-Társulat, Budapest, 1915.

A solutio jogi természetéről. Nagyvárad kir. kath. jogakadémia 1916–1917. évi almanachja. 1917. 1–42. pp.

A nő magánjogi helyzetéről. Nagyvárad, 1918.

Az engedmény történetéből. Nagyvárad kir. kath. jogakadémia almanachja XLIV. (1918) 37–56. pp.

Elidegenítés és rendelkezés. Római jogtörténeti és magánjogi tanulmány, Nagyvárad, 1918.

Az interpolációs kutató módszer. Pécs, 1929.

Római jog I–II. Nyíregyháza, 1932. [SZEMÉLYI 1932b és SZEMÉLYI 1932c]

Jogászképzés és a klasszikus műveltség, Parthenon 5. (1932) 31–42. pp. [SZEMÉLYI 1932a]

Ügyvédi problémák az ókorban. Magyar Jogi Szemle 14. (1933) 294–303. pp.

Ki a megítélt perköltség? Polgári Jog 13. (1937) 13–22. pp.

Keresztény eszmék hatása a római kötelmi jog kifejlődésére. Szeged, 1939.

Szemelvények és feladatok római jogi gyakorlathoz. Kolozsvár, 1941.

Vétkességi fokozatok értékelése a római jogban. Kolozsvár, 1943.

Kötelmi jog tárgyi értelemben. In: Glossza Grosschmid Béni: Fejezetek kötelmi jogunk köréből című művéhez. Grill. Budapest, 1932–1933.

Alaptalan gazdagodás. In: SZLADITS KÁROLY (szerk.): Magyar magánjog IV. Grill. Budapest, 1942.

Dolgok felmutatása. In: SZLADITS KÁROLY (szerk.): Magyar magánjog IV. Grill. Budapest, 1942.

⁸⁶ *Pólay Elemér* életútjához legújabban I. JAKAB 2015, 17–32. pp.

⁸⁷ PÓLAY 1986, 570. p.

IV. Irodalomjegyzék

- BAJÁNHÁZY ISTVÁN: *Sztehlo Zoltán (1889–1975)*. [kézirat, megjelenés alatt].
- BUDAY GYULA: *Személyi Kálmán „Az interpolációs kutatómódszer”*. Jogállam (30) 1933. 204–206. pp.
- KOSCHAKER, PAUL: *Europa und das römische Recht*. C.H. Beck. München-Berlin, 1958.
- JAKAB ÉVA: *Tudós és kora: Pólay Elemér életútjáról*, AUB 2015/52, 17–32. pp.
- MENYHÁRD ATTILA: *A polgári jog tudománya Magyarországon*. In: JAKAB ANDRÁS – MENYHÁRD ATTILA (szerk.): *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*. HVG-ORAC. Budapest, 2015.
- MOLNÁR IMRE: *A római jog professzorai a szegedi egyetemen*. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Juridica et Politica, (57) 1999/6, 1–16. pp.
- PÓLAY ELEMÉR: *A római jog oktatása a két világháború között Magyarországon (1920–1944)*. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Juridica et Politica, (19) 1972/2. 3–23. pp.
- PÓLAY ELEMÉR: *Személyi Kálmán emlékezete (1884–1946)*. Jogtudományi Közlöny 1986/11. 569–570. pp.
- SÁNDOR ISTVÁN: *Sztehlo Zoltán munkássága és a római jog*. Jogtudományi Közlöny 2011/12. 645–650. pp.
- STEIN, PETER: *A római jog Európa történetében*. Osiris. Budapest, 2005.
- VLADÁR GÁBOR: *Az igazságügyi igazgatás és a bíraskodás kívánalmai a jog egyetemi tanítása tekintetében*. In: MÁRTONFFY KÁROLY (szerk.): *Magyar Felsőoktatás II*. Budapest, 1937.
- VLADÁR GÁBOR: *Visszaemlékezéseim*. Püski. Budapest, 1997.